

1121M/2
Д 68
26926

ДОРЖИН БАШ

МИНИ
ҮЙИН
УДС

ДОРЖИН БАСН

МИНИ
ҮЙИН
УЛС

ОЧЕРКС БОЛН
КЕЛВРМҮД

а.с.

ХАЛЬМГ ДЕГТР НАРНАЧ
Э Л С Т • 1967

Н А Р Г

Октябрин үүдэсн хув	3
Диилвр энд бас белдгдлэ	14
Кергт тохрсн күсл	19
✓ Көдлмшэри күцсн тоомср	27
✓ Мини үүрин өслт	36
Дууна үүдлт	49
Нурвн дун	57
Сананас һаршго күн	65
✓ Боова эмгнэ келвр	71
Ээмгин нег амдач	81
Бадаш «багшин» домһһн	89
Түрүн багш	99

Шог келврмүд. Дамбрлһн.

Бийдэн авсн андһар	110
Кен-кениг	113
Эвтэ залу	117
Дөгэтэ дүсрэнд	120
Мунь зээлтхэ, сәнһ учртха	124
Би эрлг-номин хаанад	128

ЭВТЭ ЗАЛУ

Нанд икл кесгэс нааран таньл Бадм гидг нээж бээнэ. Сэн дөт күн гиһэд би нам энүнэс хар авдмн угав. Болв нег дэкж мадна хоорнд болсн йовдлын тускар умшачнр танд келж медүлх дурн нанд бээнэ. Юнгад гиһлэ, кедү чигэ хоорндан дөт, итклтэ болв чигн, кеннегнэни заң-бээриг улм сээнэр медх кергтэ гисн иткмж эн йовдл үүдэнэ.

Не, тегэд, мини нээж, Бадм нег дэкж нанур күрч ирв.

— Ю-хээмнь, Бамб мини, сэн менд бэнчн! Юн болж одва? Ямаран өнг һарсмчи? — болв.

— Менд, менд! Ханжанав! Кесгэс нааран үзлцэд угаавдн... Болв яһсмчи гидгчнь юмби? Яһсн угальви. Цуһар сэн...

— Бамб, чамаг му бээнэ гиж соңслав. Түржэнэ гилджэлэ. Тегэд, яһад тиигэд одсн болхви гиж ухалад, медж авхар орж ирүв. Дөңгөн чигн күргж чадхмн болвзгов...

— Яһад, кен келнэ? Юундан би түрх билэви? Кен тиим үг келэд йовна?

— Кесгэснь соңсув... нам алң болад бээлэв...

— Дими үг. Тиим юмн альд бээх билэ. Би ода урдкаш нам хол деер бээнэв.

— Нам гиһич! Тегэд чамаг юмнд көдлхш, түржэнэ, му бээнэ гилджэлү?

— Яһад тиигх билэви? Мел худл! Хуучн ормдан көдлэ бээнэв. Кех кERG дала. Олврм сэн...

— Тиим болтхал. Нанд келхлэрн, амрсн олвр уга, эрэ-мөчлдэд торлджана гих бээдлтэһэр келлджэлэ,— болад Бадм сүл үгэн төвшүн тэвж нанд йир икэр сана зовсн дүрстэһэр, дүнгэлһж, утар татж келв.

— Ухаллчнь, амрсн юмн биш, бүкл зун дөчн арслн жалв авнав. Деернь бичэд бас ю-кү олнав,— болж тесж ядад, би чаһ дуһар Бадмд хэрү өгүв.

— Тиим болхла, һарһдгчнь ик болжана, тегэд күрд-го болхгов,— гиж Бадм немж келв.

«Ода эн яһжадг болна? Ю кехэр седжэдг болна?»— гиһэд дотран кирд гиһэд одсн бийнь, би терүг үгэрн хэрү цухрахар шиидүв.

— Яһжах күмч, негэн давтад бээх! Түржэх биш, касст мөнг тэвсн дегтрэв, медгджәнү?

— А-а, тиим болхла, чи дегэд хатуч болж одсн болжана. Мөнгөн һарһхдан эрвлэд бээдг болхговч. Үүр-мүдчнь өгийһэр мөнг сурх гиһэд, зөрц тиим зэңг тархасн болвзгоч? — гиж Бадм уйдлтан уга дүрстэһэр келв.

— Төрүц мел тим биш. Кергтэ болсн саамд үүрмүд-тэн кенднь болв чигн дөң болхдан белмб! — гиж би һа-цлдн келэд оркув.

— О-о, иим үг сосна гидг йир таалмжта! Болв зэрмдэн күн, «уух уга бээж — цээсг, унх уга бээж — жорасг» гишц юм һарһдг билэ. Чи тиим үлгүртэ юм келжэдг болвзгоч? — гиж Бадм дөөглсн дүртэһэр мусг ин-эж келв.

Иигхлэрн эн дегд давж тусжана гиж санад, һацлдад, би хавтх дотран бээсн мөңгиг саржиннулад, эһинь тер-үнд соңсхув. Бадм тер ээг нам төртөн чигн эс авсн бээ-длтэһэр келв:

— Цааснас чигн тиим э һарнус, кен медхв..

Тиигхлэнь би тесж ядад, хавтхан адһж уудлад:

— Худл гихлэ: эн, эн,— хэлэ эн,— болад баглата та-
вада цаасн мөнг делгэд үзүлэд оркув.

— Көөрчэдг чигн болхч, энчнь бийинчнь биш, күүнэ
чигн биз. Нам эврэнчнь болв чигн, энүгичнь гергичнь
меддг болхла, үүрэсн биш, бийэсн чигн хармнхч,— гиж
Бадм намаг улм нацав.

Ода нам яах-кеехэн би медлго, цааранднь юн бол-
хинь тооллго:

— Аюдан үг келжэнэч! Күүнэ биш—эврэме! Өгх
күүнд—өгхэсн эрвлшгов! Гергн медв чигн нанд үг
келшго!..— болад халурхад, кесг юм келэд оркув.

— Тиим болхла, болжана, сэн. Хэрнь урднь тиим бол-
лдг билэлч,— гийнэд Бадм генткн уйрсн бээдл һарад
одв. Энүнэ аальнь ода нанд медгдэд ирв. Зуг оратж
одв. Нанд үгэн хэрү татж авх цол өгл уга Бадм ам
авч келв:

— Хэрнь тегэд, би чамаг дөт нээжэн гийнэд, нег цө-
өкн мөнгнэ көлс сурхар седлэв. Йир ик кергтэ болжа-
на... Удадулхшив. Даруһас эврэн һарарн авад ирнэв..

Арһ уга. Өглго бээж болшго болж һарв. Би терүнд
тоолад дөчн арслң өгүв. Тер: «Энлм эн, ханжанав, ха-
нжанав, мел эм залһснла эдл болв.. Удан бэрхшив. Да-
руһас өгчкнэв»,— гиж келэд, һарим адһж атхчкад, шу-
лун-шулун ишкдлэр магази хэләһэд шиигэд одв.

Терүнэс нааран жил болж йовна, дэкж Бадм бидн
хойр харһад угавдн.

Хэрнь үүрмүд, эв дасх кергтэ болхла, түүгэн мини
үр Бадмас дастн. Үкхн угат. Йир эвтэ залу болжана
тер..